

MEĐUNARODNA GODINA INVALIDA

Sulejman Mašović

Fakultet za defektologiju – Zagreb

Prispjelo: 1. 03. 1980.

Otkako je Generalna skupština UN na 33. zasjedanju 1978. proglasila 1981. međunarodnom godinom invalida (u daljem tekstu: MGI), u svijetu raste aktivnost za susret s njom. Ovo je prvi put u povijesti da se briga za invalide diže na tako visoki nivo, što je rezultat aktuelnosti pitanja rehabilitacije i zaštite hendikepiranih osoba. Nakon brojnih fundamentalnih istraživanja i bogate prakse pokreta rehabilitacije iza II svjetskog rata, čovječanstvo je uvidjelo da se radi o krupnom i složenom kompleksu pitanja. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, postotak invalida u ukupnom stanovništvu kreće se sada već oko 10% i ima trend porasta. Ako se tome doda da hendikep pogađa i porodicu, evidentno je da je skoro polovina populacije neposredno pogođena posljedicama, a posredno to ima utjecaj i na ekonomski i društveni život cijele zajednice.

Za MGI izabrana je 1981. vjerojatno i zbog toga što se u 1980. završava Prva dekada rehabilitacije (1970–80), tako da će se moći prezentirati izvještaji o dostignućima u tom razdoblju i otvorenim pitanjima koja su preostala za razrješavanje. Također će UN moći ocijeniti u MGI što je realizirano od principa Deklaracije o pravima invalida, usvojene u njihovoj Generalnoj skupštini prosinca 1975. Svjetske organizacije invalida ukazuju u posljednje vrijeme,

a to potvrđuju i stavovi mnogih međunarodnih skupova, da se položaj invalida pogoršava, unatoč napretku tehnike, tehnologije, znanosti i društvenih ideja, najviše zbog zaoštavanja ekonomskih kriza na zapadu, te rastućeg jaza između razvijenih i zemalja u razvoju, koji ometa adekvatno zapošljavanje hendikepiranih osoba, koje znatno zaostaje od ostalih segmenata rehabilitacije. Zbog toga se traži akcija UN kroz MGI, kao oblik presije na države da ubrzaju zakonodavstvo, a na javnost da prevladava predrasude prema invalidima.

U kreiranju i provođenju programa MGI Generalna skupština UN dala je posebnu ulogu Savjetodavnom komitetu od 23 države članice, koji je birala uporedo s odlukom o MGI. Među njima je i naša zemlja, čime je i ovaj put odano međunarodno priznanje naporima SFRJ, koji su od osnutka UN davali inicijativu i podržavali brojne akcije i dokumente UN usmjerene na humanitarne zadatke. Na svojoj prvoj sjednici ovaj je Komitet utvrdio da glavna tema MGI bude: „Puna participacija i jednakost (invalida)”, čime se želi naglasiti da je sudjelovanje invalida kao subjekata u pripremi i primjeni svih programa rehabilitacije bitan uvjet koji je bio do sada zapostavljen u praksi. Generalni sekretar UN pozvan je da u zajednici sa zemljama članicama, specijaliziranim agencijama i

međunarodnim dobrovoljnim organizacijama izradi detaljne programe obilježavanje MGI. Državama će se preporučiti da u toj godini daju puni prioritet brizi za svoje građane s hendikepom.

Nadalje je Savjetodavni komitet preporučio da se pod pokroviteljstvom UN održe u 1981. jedan ili dva velika svjetska skupa o aktualnim problemima, gdje će stručnjaci i invalidi prezentirati iskustva i dogovoriti o tješnjoj suradnji, jer je rehabilitacija bitan međunarodni zadatak, kao i znanost i kultura. Radne će grupe izučavati i predložiti da se u MGI noveliraju usvojene rezolucije i deklaracije u ovom području, kako u UN i ECOSOC-u, tako i kod specijaliziranih agencija (Svjetska zdravstvena organizacija, UNICEF, UNESCO i Međunarodna organizacija rada) da bi tako osuvremenjene mogle usmjeravati tok rehabilitacije na bazi najnovijih znanstvenih otkrića i društvenih dostignuća. Ekonomski razvijene zemlje su pozvane da u MGI i kasnije pruže daleko veću pomoć zemljama u razvoju i na ovom polju. Međunarodna putovanja i pasoši treba da se olakšaju invalidima. Svaka zemlja treba da izda posebne marke tijekom MGI. Udruženjima invalida treba dati ravnopravno mjesto u svim akcijama na obilježavanju MGI, a invalidima olakšavati da eliminiraju psihosocijalne i arhitektonske barijere.

U drugom dijelu svojih preporuka Savjetodavni je komitet preporučio državama članicama više konkretnih mjera, kao:

- da vlade izdaju posebnu deklaraciju kojom će označiti MGI;
- da svaka država formira tijelo za kreiranje i vođenje programa MGI;
- da se analizira postojeće zakonodavstvo i maksimalno usavrši;

- da se proširuju prava invalida u skladu s Deklaracijom UN (1975);

- da se briga za invalide maksimalno integrira u redovne službe i institucije, a samo iznimno specijalne, napose u lokalnoj zajednici;

- da se posebna pažnja posveti težim invalidima u porodici i zavodu;

- da se rehabilitacija usmjeri na osposobljavanje invalidne djece i omladine da žive ravnopravno u okolini kada budu odrasli;

- da se daleko veća pažnja posvećuje invalidnoj ženi i njezinoj pripremi za život u braku, na radu, u društvu;

- da se daleko više djeluje na proširenju poslova i zanimanja za invalide i da vlade zapošljavanjem hendikepiranih u svoje službe daju primjer drugima;

- da se poboljšavaju uvjeti u obrazovnim institucijama kako bi invalidi mogli brže stjecati više i visoko obrazovanje;

- da se maksimalno osiguravaju ortopedska, protetska i druga tehnička pomagala za invalidnu djecu, omladinu i odrasle;

- da svaka zemlja prihvati i potpiše „Florentinsku deklaraciju”, kojom se obvezuje da će osigurati i besplatan uvoz učila i pomagala za invalidnu djecu i omladinu, a prema nedavnoj preporuci UNESCO-a;

- da se invalidi i njihove porodice pravovremeno i dovoljno informiraju o svojim pravima, kako bi ih mogli realizirati;

- da se maksimalno angažiraju sredstva javnog informiranja tijekom MGI;

- da se uvede u svakoj zemlji međunarodni dan invalida;

- da se proširuje znanstveno istraživanje i stručno-analitički rad;

- da se proizvode filmovi, organiziraju izložbe i motiviraju invalidi da stvaraju književno i umjetnički;

- da se eliminiraju postojeće i gradi

bez novih arhitektonskih barijera:

da se omogući formiranje potrebnih i dovoljnih stručnih kadrova raznih profila za rehabilitaciju i zaštitu invalida, te im se olakša permanentna edukacija;

da se osiguravaju dovoljna finansijska sredstva za programe itd.

Radi primjene naprijed citiranih smjernica, UNESCO je na zasjedanju u Parizu (listopad, 1979) već usvojio svoj program, koji među ostalim obuhvaća i svjetsku konferenciju o obveznosti osnovnog školovanja hendikepirane djece u svim zemljama. Slično se očekuje u 1980. od ostalih specijaliziranih agencija. Međunarodna organizacija rada je već usvojenom Rezolucijom u Ženevi (lipanj, 1979) naznačila da će među ostalim pripremiti izmjenu poznate Rezolucije broj 99 o profesionalnoj rehabilitaciji invalida (1955), koja je služila kao baza za zakonodavstvo u ovoj oblasti mnogim zemljama, ali su neki njezini segmenti prevladani.

Savjet svjetskih organizacija invalida (CWOIH), osnovan 1953, koji okuplja pre-

ko 40 asocijacija, također je pripremio niz akcija od zajedničkog interesa za sve invalide, dok je svaka članica planirala i posebno. Na 14. svjetskom kongresu (lipanj, 1980) o rehabilitaciji u Kanadi bit će ti programi verificirani. Privode se kraju i neki veći međunarodni projekti, čiji će se rezultati publicirati u 1980/81, a provodi se opsežna anketa o unapređenju legislacije u pojedinim zemljama (polazeći od stavova Prve međunarodne konferencije o zakonodavstvu u korist invalida, Rim, 1971). Šef ureda UN za rehabilitaciju g. Esko Kosunen, sa štabom suradnika, prešao je u novi Centar UN u Beč, odakle će se voditi aktivnosti UN prije i u toku MGI.

U našoj se zemlji konzultiraju savezne organizacije invalida, te će se uskoro podnijeti prijedlozi SIV-u o formiranju Jugoslavenskog komiteta za obilježavanje MGI i izradu programa, nakon čega će uslijediti formiranje sličnih tijela na nivou općina, pokrajina i republika, slično kao što je to bilo za MGD-UN 79. U našem ćemo časopisu redovno obavještavati o ovim aktivnostima kod nas i u svijetu.